

RPW/22976/2025 N
Data: 2025-04-04

KANCELARIA PREZYDENTA RP Kancelaria Główna WPŁYNĘŁO
2025 -04- 04
2 kartony
Ilość zał. Symbol jednostki

Warszawa dnia 04.04.2025

Wielce Szanowny Pan Andrzej Duda

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej

PETYCJA W SPRAWIE

Szanowny Panie Prezydencie

Niniejszym składam w reprezentacji 41 129 osób popierających swoim głosem, petycję o weto dla Rządowego projektu ustawy zmieniającej ustawę o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Druk nr 1132.

W załączeniu uzasadnienie niniejszego wniosku oraz 41 129 głosów złożonych drogą elektroniczną, osób popierających niniejszy wniosek.

Z poważaniem

Petycja do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Andrzeja Dudy o weto dla Ustawy zmieniającej ustawę z 13 lipca 2023r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Szanowny Panie Prezydencie

Po raz wtóry **federacja zrzeszająca ponad 75 organizacji pozarządowych działających w obszarze ochrony dziedzictwa narodowego i kulturowego w szerokim pojęciu tych znaczeń, w imieniu ćwierć milionowej rzeszy obywateli, pasjonatów odkrywania śladów historii, kolekcjonerów, rekonstruktorów i muzealników zwraca się do Pana z apelem o niewyrażenie zgody na ponowne przesunięcie terminu wejścia w życie ustawy z dnia 13 lipca 2023 r. (Dz. U. poz. 1904 oraz z 2024 r. poz. 647), wprowadzającej do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nowe rozwiązania prawne w zakresie prowadzenia amatorskich poszukiwań zabytków i pamiątek historycznych.**

Obecny system prawny, jakkolwiek służący utrzymaniu kontroli nad wartością nadrzędną, jaką jest ochrona dziedzictwa kulturowego i narodowego, dawno już okazał się niewystarczający wobec postępujących zmian kulturowych, środowiskowych oraz rozwijającej się cyfryzacji. Wzrost zainteresowania amatorskimi poszukiwaniami zabytków sprawił, że **obecna procedura administracyjna przestała być efektywna**, a nawet wydolna w obliczu dzisiejszych potrzeb.

Ustawa z 13 lipca 2023 r. wprowadza nowe oraz zmienia niektóre przepisy regulujące amatorskie poszukiwania zabytków w Polsce. Jej założeniem jest włączenie większej ilości pasjonatów poszukiwań do systemu ochrony zabytków, pozostających do tej pory poza nim i zwiększenie bezpieczeństwa dziedzictwa kulturowego m in. poprzez następujące rozwiązania:

- wyłączenie wprost w ustawie z amatorskich poszukiwań miejsc pozostających pod ochroną konserwatorską, zabytków wpisanych do rejestru zabytków, ewidencji zabytków, a także miejsc pochówków, miejsc kaźni, pomników zagłady etc. - poszukiwania zabytków na terenach ustawowo wyłączonych zagrożone będą karą do 2 lat pozbawienia wolności.
- likwidacja uciążliwej czasowo bariery w postaci procedury administracyjnej uzyskiwania pozwoleń na poszukiwania na rzecz zgłoszeń poszukiwań za pomocą narzędzia teleinformatycznego-aplikacji, dzięki czemu wzrośnie ilość poszukujących, którzy do tej pory pozostawali poza systemem monitorowania przez państwo.
- w nowej formule obecne warunki, które są uwzględniane w decyzji administracyjnej (pozwoleniu na poszukiwanie zabytków ruchomych), zamienione zostaną na działanie ustawy wprost. Poszukujący bierze na siebie odpowiedzialność za posiadanie zgody właściciela nieruchomości. Zgłaszając poszukiwania, pamiętać trzeba o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.
- ustawa określa jakie obowiązki informacyjne ma znalazca w chwili znalezienia zabytków, zabytków archeologicznych, szczątków ludzkich i przedmiotów niebezpiecznych. Są to obowiązki, których dotąd ustawa nie określała.
- nowe przepisy przewidują również gratyfikację za odkrycia zabytków archeologicznych mających walor szczególności w stosunku do pozostałych zabytków kwalifikowanych jako zabytki archeologiczne. Nagrody są zachętą do zgłaszania takich odkryć, a także formą uznania za

właściwą postawę społeczną i zaangażowanie w prowadzenie poszukiwań zgodnie z przepisami

- rejestracja znalezisk pozwoli gromadzić w jednym miejscu i udostępniać informacje o pamiątkach historycznych, jak i zabytkach o wielkim znaczeniu kulturowym, naukowym i historycznym. To duża baza danych, które mogą być materiałem do badań dla historyków, archeologów, zabytkoznawców, etnografów, antropologów kulturowych, ale także jako materiał edukacyjny dla wszystkich obywateli
- rejestr zabytków pozwoli również ujednolicić orzecznictwo dotyczące kwalifikacji znalezisk. Dziś te same przedmioty są lub nie są kwalifikowane jako zabytki w zależności od inwencji urzędnika, co z kolei niesie za sobą konsekwencje prawne, karne a przede wszystkim finansowe.

Pierwotnie ustawa z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. poz. 1904) miała wejść w życie z dniem 1 maja 2024 r. Termin ten został jednak przesunięty w ubiegłym roku do 1 maja 2025 r. na skutek złożenia poselskiego projektu posłów Polskiego Stronnictwa Ludowego i Trzeciej Drogi. Złożenie przez Pana Prezydenta podpisu pod *vacatio legis* ustawy miało dać szansę według przedstawicieli wnioskodawców ustawy zmieniającej oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, na wysłuchanie środowisk z jednej strony naukowców, z drugiej strony eksploratorów oraz wypracowanie oczekiwanych poprawek. Ta szansa nie została jednak wykorzystana. **Przez ten czas żadne zmiany nie zostały wypracowane.** Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego złożyło obecnie projekt ustawy, której celem ponownie jest zmiana ustawy z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2023 r. poz. 1904 oraz z 2024 r. poz. 647), zwanej dalej „nowelizacją z dnia 13 lipca 2023 r.”, która wprowadziła liberalizację przepisów w zakresie prowadzenia amatorskich poszukiwań zabytków przy użyciu urządzeń elektronicznych lub technicznych, przez zapewnienie właściwego okresu dostosowawczego na wdrożenie nowelizacji z dnia 13 lipca 2023 r. tj. wydłużenie jej *vacatio legis* do 1 stycznia 2027 r. W naszej opinii, mając na uwadze dotychczasowe tempo prac Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego nie będzie w stanie zrealizować również tego terminu, zwłaszcza że nowelizacja nie będzie dotyczyć jedynie przepisów związanych z amatorskim poszukiwaniem zabytków, ale obejmować ma szeroko pojętą zmianę ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Już w czerwcu 2024 r. Ministerstwo pozyskało opinię prawną w sprawie możliwości wykonania upoważnień do wydania rozporządzeń zawartych w art. 34 ust. 6 i art. 36 d ust. 8 ww. ustawy z 13 lipca 2023 r., a także w sierpniu opinię o możliwości prowadzenia prac związanych z parametrami technicznymi oraz funkcjonalnościami aplikacji. Wylimitowanie wskazanych w tych opiniach przeszkód merytorycznych ustawy oraz w brzmieniu upoważnień i ostateczne opracowanie niezbędnych zmian tych przepisów miało nastąpić z początkiem września 2024 r. **Te niewielkie poprawki mogły więc zostać do tego czasu zrealizowane,** jednak do tego nie doszło. Brak wystarczających upoważnień ustawowych związanych z rozporządzeniami w sprawie nagród za zabytki archeologiczne nie dotyczy przy tym jedynie nowej ustawy, dotyczy tak samo obecnej ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami już od 22 lat, a w przypadku ustawy o rzeczach znalezionych i nagród za inne zabytki ruchome i archiwalia od 10 lat. Nikt dotąd nie podnosił tego problemu, a on istnieje i najwyraźniej istnieć będzie.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego przez 12 miesięcy nie zrealizowało celu *vacatio legis*, nie stworzyło również właściwych warunków do wspólnych konsultacji dla wypracowania ewentualnych poprawek, pomimo że jako strona społeczna zabiegaliśmy o to. Zaproponowaliśmy również, by do rozmów włączyć nie tylko przeciwników amatorskich poszukiwań, ale także tych naukowców, którzy widzą potrzebę zmiany systemu prawnego dotyczącego prowadzenia poszukiwań, mają wiedzę i doświadczenia w zakresie przepisów funkcjonujących w innych krajach, na których wzorowała się ustawa z 13 lipca 2023 r., oraz pozytywnych efektów, jakie z nich wynikają dla dziedzictwa kulturowego.

Brak działań ze strony Ministerstwa Kultury zdaje się być grą na zwłokę. Z uzasadnienia projektu ustawy (druk 1132) o przesunięciu *vacatio legis* ustawy z 13 lipca 2023 r. wynika, że najważniejszym argumentem, który ma przekonać parlamentarzystów do przesunięcia terminu wejścia w życie ustawy, są koszty ich wdrożenia, przy czym możemy podzielić je na te dotyczące nagród przyznawanych za odkrycia zabytków archeologicznych i opinie rzeczoznawców oraz pozostałe koszty. Te pierwsze i najwyższe, bo w wysokości 14,7 mld złotych, należy jednak uznać za całkowicie absurdalne i pozbawione faktycznego uzasadnienia. Ministerstwo na potrzeby uzasadnienia przesunięcia w czasie ustawy, „zbudowało” całą statystykę na absolutnie szacunkowych danych z jednego tylko urzędu w Polsce z okresu jednego roku (w rzeczywistości dwóch lat), nie widząc nawet tych zabytków archeologicznych, które posłużyły za podstawę wyliczenia. Ministerstwo nie wzięło w ogóle pod uwagę zapisów ustawy, która odnosi się jedynie do bardzo rzadkich, wyjątkowych znalezisk archeologicznych, czyli takich, które mają „szczególną wartość naukową, historyczną lub artystyczną” w odróżnieniu od innych zabytków uznanych za zabytki archeologiczne. Biorąc pod uwagę, że jakie zabytki archeologiczne pozyskane przypadkowo Ministerstwo Kultury obecnie przyznaje nagrody, a są to w szczególności znaleziska gromadne, skarby monet lub różnego rodzaju depozyty z dawnych epok historycznych, takie pojedyncze i najczęściej bardzo popularne przedmioty o statystycznej wartości naukowej i średniej wartości rynkowej w okolicach kilkunastu złotych, które są faktycznymi „bohaterami” uzasadnienia (1), nagród pieniężnych nie otrzymują, nie otrzymują nawet dyplomów, a konserwator zabytków w ogóle nie składa w podobnych przypadkach żadnych wniosków.

Określenie kryterium „szczegółowości” należy do Ministerstwa Kultury i gremium specjalistów w dziedzinie zabytków. Tak jak w obecnie istniejących przepisach funkcjonuje kryterium „znaczącej wartości” w odniesieniu do przypadkowych znalezisk zabytków archeologicznych oraz znalezisk innych zabytków ruchomych i archiwaliów, nie skutkując dużą ilością wniosków i przyznawanych nagród, tak powinno być również po wprowadzeniu nowych przepisów, mówiącego o „szczegółowej wartości”. Nowy przepis ustawy absolutnie nie określa możliwości przyznania nagrody pieniężnej za każdy zabytek uznany za archeologiczny. Przypomnieć należy, że za zabytki archeologiczne w niektórych urzędach uznaje się nawet współczesne monety z PRL-u lub np. brelok od piwa Tyskie. Celem tego przepisu jest jedynie uhonorowanie tych szczególnych, najwspanialszych i najważniejszych ze wszystkich archeologicznych odkryć. Dokonując tego wyliczenia Ministerstwo nie trzymało się jednak faktów, nie jest więc ono w żadnym stopniu wiarygodne.

Pozostałe koszty dotyczą wydatków, na które państwo powinno być przygotowane od dawna, mając na uwadze istnienie i aktywność 100-250 tys. poszukiwaczy w Polsce. To dla nich już obecnie powinny istnieć odpowiednie warunki współpracy z administracją publiczną, zwłaszcza że Ministerstwo stale przekonuje, iż wystarczy tylko wystąpić o pozwolenie. Niestety nie jest to prawda, bo obecnie na decyzję czeka się nawet 6 miesięcy przy ilości poszukujących z pozwoleniem szacowanych obecnie przez Ministerstwo Kultury na ok. 5 tys. obywateli. Przyjmując nawet taką wartość, to w przypadku wszystkich poszukiwaczy szacowanych przez nasze środowisko na 100-250 tys. nadal jest to 2,5 do 5% obywateli. W związku z powyższym podnosząc kwestię kosztów dodatkowych pracowników w urzędach, jako niemożliwych do zrealizowania oczywiste jest, że

prawdziwym celem przesunięcia *vacatio legis* ustawy jest nie tyle przygotowanie do wdrożenia jej przepisów ale ich całkowita zmiana i utrzymanie ilości poszukujących „legalnie” na tym samym poziomie co obecnie. To z kolei mija się z głównym celem ustawy z 3 lipca 2023 r. i jej założeniami włączenia do systemu monitorowania poszukiwań i efektów tych poszukiwań większej niż dotychczas grupy pasjonatów.

Brak efektów pracy wobec realizacji tej nowelizacji, a także w ogóle w związku z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami został również zauważony na posiedzeniu Komisji Kultury i Środków Przekazu 19 marca 2025 r. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego miało przedstawić informacje na temat realizacji ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z propozycjami jej nowelizacji, jednak przedstawione informacje trudno w ogóle nazwać wyczerpującymi. Ministerstwo zakomunikowało jedynie, że zamierza szerzej znowelizować przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ale dokładnie to samo zapowiedziane zostało w lutym ubiegłego roku, podczas analogicznego posiedzenia. Ministerstwo nie wie jednak nawet, czy podejmie prace nad całkowicie nową ustawą dotyczącą ochroną zabytków, czy jedynie nad szeroką nowelizacją ustawy obowiązującej. Nie powołano dotąd żadnego zespołu ds. prac nad nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, istnieje dopiero taki zamiar. Komisja Kultury podczas posiedzenia zwróciła uwagę, że Ministerstwo Kultury nie opracowało nawet w przybliżeniu kierunków zmian i nie wyznaczyło zakresów przepisów, których zmiany miałyby obejmować. Opracowanie przepisów dotyczących amatorskich poszukiwań miałoby być częścią tych prac. Widząc jednak tempo działań podejmowanych przez Ministerstwo Kultury, nie ma raczej szans na opracowanie nowego aktu prawnego i wdrożenie go wraz z licznym przepisami wykonawczymi do 1 stycznia 2027 r. To zaledwie półtora roku, a przez ostatnie 15 miesięcy Ministerstwo Kultury zdołało jedynie zwrócić się do kancelarii prawnej o sporządzenie dodatkowej opinii prawnej w sprawie wdrożenia i pomimo wskazanych przez kancelarię zakresów potrzebnych zmian, Ministerstwo nawet nie opracowało przepisów wykonawczych do tej ustawy, a także korekty zmian przepisów precyzujących ustawowe upoważnienia do rozporządzeń. Zamiast projektu ustawy o przesunięciu jej terminu powinien zostać złożony w odpowiednim czasie projekt o zmianę przepisów.

Przepisy ustawy z 13 lipca 2023 r. można jednak realizować już przy braku aplikacji. Podmiot publiczny jest zobowiązany do przestrzegania przepisów wynikających z Ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych.

Art. 7. 1. W przypadku gdy podmiot publiczny nie jest w stanie zapewnić dostępności cyfrowej elementu strony internetowej lub aplikacji mobilnej, zapewnia alternatywny sposób dostępu do tego elementu.

2. Alternatywny sposób dostępu polega w szczególności na zapewnieniu kontaktu telefonicznego, korespondencyjnego, za pomocą środków komunikacji elektronicznej, o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (Dz. U. z 2020 r. poz. 344), lub za pomocą tłumacza języka migowego, lub tłumacza-przewodnika, o których mowa w art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się (Dz. U. z 2023 r. poz. 20), jeżeli podmiot publiczny udostępnia taką możliwość.

Obecnie bez kosztów dodatkowych **można do zgłoszenia poszukiwań i zgłoszenia znalezisk wykorzystać e-PUAP**, czyli ogólnopolską platformę teleinformatyczną służącą do komunikacji obywateli z jednostkami administracji publicznej.

Zmiany zaproponowane w ustawie z 13 lipca 2023 r., za zapisami ratyfikowanej przez państwo polskie Konwencji ramowej Rady Europy o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, umożliwiają włączenie dużych grup społecznych w polski system ochrony dziedzictwa kulturowego i archeologicznego. Takie rozwiązania prawne dotyczące poszukiwań, zbliżają nas do systemów prawnych obowiązujących w Dani, Anglii, Walii, Holandii czy Norwegii, krajach, w których zainteresowanie społeczne historią, odkrywaniem jej śladów materialnych jest porównywane do Polski. We wspomnianych krajach poziom zaufania na linii państwo obywatel jest tak duże, że w ogóle nie ma nawet konieczności zgłoszeń poszukiwań, a także składania oświadczeń pod rygorem odpowiedzialności karnej. Dzięki tym rozwiązaniom do obiegu naukowego a w następstwie do muzeów trafia zdecydowanie więcej odkryć. Kolejne odwołanie na lata, a w efekcie zaniechanie wdrożenia nowocześniejszych i dostosowanych do potrzeb przepisów, zniweczy te plany i nadal będzie skutkowało pozostawieniem bardzo dużej grupy obywateli pasjonatów poszukiwań poza systemem legalnych poszukiwań i tym samym będzie się wiązało z większym niebezpieczeństwem dla dziedzictwa kulturowego oraz brakiem informacji o odkrytych zabytkach, nie będą one trafiać do naukowego obiegu.

W związku z powyższym **prosimy o danie szansy nowym rozwiązaniom prawnym i nieprzesuwanie po raz kolejny wejścia w życie przepisów ustawy z 13 lipca 2023 r.** (Dz. U. z 2023 r. poz. 1904 oraz z 2024 r. poz. 647).

(1) Pełne zestawienie danych dotyczących zabytków jakie posłużyły Ministerstwu Kultury i Dziedzictwa Narodowego za podstawę do wyliczeń kosztów nagród zostały pozyskane w trybie dostępu do informacji publicznej, a dokumenty te znajdują się w zasobach Polskiego Związku Eksploratorów. Większość dokumentów można również znaleźć w czasopiśmie PZE NEWS w niniejszym artykule: <https://pze.org.pl/kosmiczne-wylczenia-ministerstwa-dotyczace-kosztow-nagrod-za-zabytki-archeologiczne/>